

Торба пуна звезда

Избор из
савремене иранске прозе

С персијског превео
АЛЕКСАНДАР ВОЈВОДИЋ

БУКФАЛ®

Авионска карта

Живели смо у Улици махзун, у броју двадесет три. Уличица је била тесна и мрачна, није било колског пута и због тога сам рекао таксисти да ме остави на раскрсници Улица махзун и гол-анар, да наставим пешке. Полазећи из таксија пешке, платих за вожњу како смо се договорили на аеродрому – уз добру напојницу. Возач је гунђао себи у браду, уз живе покрете руку и главе, тражећи још новца.

Одбио сам питајући га зашто тако говори, ја нисам странац, Иранац сам као и ти, што га је оне-расположило и ја му дадох још новца. Онда ми је помогао па смо заједно однели тешки кофер до куће број двадесет три у Улици махзун.

Алком која је дремала на свежем поподневном поветарцу куцнух на врата. Једна старица одшкрину врата, провири, брзо се окрену и отрча у кућу. „Госпођо, благо вама, да платите муштулук, господин Мурат су се вратили!“ Препознах глас старе праље и сетих се како сам увек потајно покушавао да послушкајем док је говорила сама са собом. Прошао сам кроз мрачни трем и када сам главом ударио у греду на плафону помислих колико сам израстао од времена када сам последњи пут прошао испод

овог трема. Двориште поплочано циглама, ограђено високим дебелим зидовима било је поливено водом, да би га освежили. Испред дворишта биле су две мале баште препуне разнобојног цвећа и разног поврћа. На средини дворишта је мали рибњак по чијој површини је црвена рибица јурила мехуриће.

Мајка са молитвеним велом причвршћеним испод браде појурила је кроз пролаз из дневне собе у двориште, руку раширених у загрљај, рекавши: „Ох, сине мој! Богу хвала!“ Оборене главе видех њена рамена како подрхтавају. Стајао сам ћутећи, без суза радосница. Сам, нисам осећао радост.

„Мурате, душо! Како си омршавео? Како си се променио. Уђи унутра, нема проблема. Немој да се изуваш.“

Дневна соба била је с краја на крај прекривена дебелим, украсним тепихом. Осим једне столице у углу собе, сто и намештај нису се могли видети. Поред зида, насупрот дворишту и баштицама била су постављена два јастучета.

Мајчин молитвени ћилим био је прострт по тепиху на средини собе.

„Мајко, ниси читала молитву, заврши молитву.“

„Очитаћу већ, али прво ме пусти да ти направим једну чашу шербета са лимуном. Шербет са лимуном јача срце. Зашто си сео на под? Поставили смо столицу за тебе.“

„Не, мајко, нећу да седим на столици. Волим да опружим ноге на овом меканом тепиху.“

„Та пиј већ тај шербет, јача срце.“

„Добро, а ти сад заврши молитву.“

Мајка је стајала пред молитвеним ћилимом – лицем према југу – покрећући усне. Приметио сам да се моли полако, размишљајући а вео јој се вуче по поду собе прекривајући целу њену прилику.

Сетио сам се да мајка није носила овако дугачак вео и да бројанице нису биле толико велике. Мајка је остарила.

Напољу, неки човек је продавао лед и из даљине је допирао глас: Данас, данас у осам сати увече!

Отпио сам један гутљај шербета са лимуном и погледао у двориште. Баштице је, свакако, отац одржавао, са наклоношћу и пажњом их је посејао, подизао их је са свим оним дивљим и самониклим биљкама. Чеге све није било у тој малој башти. Блистави сомотски травњак са пегاما црвених, жутих, ружичастих и плавих цветова. Дамаске руже биле су окружене струковима зелене салате, мале љубичице у подножју зевалица и петунија налазе се посвуда.

Високи, дебели зидови окруживали су двориште испречивши се испред остатака светлости заласка сунца.

Мала просторија од блата у углу дворишта, с оне стране уснуле баште је кућни заход. Без темеља и седала. Лако се могло чучати над левкастом јамом која је била мрачна и дубока. Могоа си да оставиш отворена врата и да посматраш цвеће и кровове кућа и небо. Није било никога ко би те видео, осим, можда, пар врабаца или усамљени голуб. Сетио сам се како је отац тамо седео, некад по пола сата, или више, а онда би мајка отишла до ивице рибњака да опере руке па би викнула: „Нећеш ли

већ да изађеш?“ Или „Знаш ли да је сад четрдесет минута како тамо седиш?“

А отац ништа не би рекао, знао сам да се оцу није излазило напоље. Отац је волео тамо да седи сатима, да утоне у мисли и да без икаквог узнемиравања буде сам са собом. Кад год би га мајка видела утонулог у мисли, духовито би приметила: „Опет нешто измишљаш, а?“ и пореметила би очеве мисли.

Отац је био оригиналан проналазач, изумео је многе ствари, мада ништа од тога није спровео до краја. Са сваким изумом мислио је да ће зарадити огромне паре и никад никоме није рекао шта би радио са тим новцем. Али ја сам знао. Купио би кућу са већим двориштем, можда башту са великим рибњаком са много златних рибица. Посадио би разне цвеће и много поврћа. Отишао би у Меку и помагао би сиромашнима. Био би поштован и од особа које није подносио. Не би се бринуо о овом свету и о ономе после њега. Али, у сваком проналаску у последњем тренутку, појавила би се грешка и са започињањем следећег проналаска први би заборавио и тиме би мајка била све заједљивија и свадљивија. Мајка је сматрала да отац, кад год је ћутао и био загладан у једну тачку у глави смишља нови проналазак и због тога је увек очекивала овакве тренутке.

Једнога дана отац је дошао кући са неком великом кутијом испод руке. Купио је радио. Сви смо се обрадовали. Свако вече седели смо на тепиху и слушали радио. Отац, као да је слушао пажљивије од свих, али, не задуго мајка је схватила шта он у ствари ради. Претпостављам да га је одао онај да-

лек и празан поглед који му је почивао у очима и бесмислен и непокретан осмех који му се одсликавао на лицу. Мајка га је назвала ниским и плашљивим, и сањарем и безнадежним случајем и још другим именима, а отац је био потпуно збуњен и затечен. Од тог доба отац је још више времена проводио у клозету у углу дворишта.

Ово је било повезано са догађајима од пре више година. Мајка је старила а отац још и више. Можда сада једно друго боље разумеју и не откривају тако отворено слабе тачке једно другог.

Још једном глас споља је поновио:

Данас, данас у осам сати увече!

Мајка је завршила молитву. Пажљиво је скупила молитвени ћилим и ставила га уз дрвце тамариса поред радија. „Реци, шта желиш да ти спреим. Боже, како си ослабио и поцрнео.“

Нисам знао шта да одговорим. „Ослабио сам. Можда је због тога што сам мало израстао.“

Мајка је наставила: „Кад си био дете био си веома леп. Сви смо мислили, кад се вратиш из Америке да ћеш бити дебео и блед.“

Одједном ми паде на памет, није ваљда да ми приписује какво недела.

„Погледај слику свога брата. Погледај му стомак, машала! Зар није добро испао? Јесте, најзад, оженио се можда је баш то разлог. Заиста, заборавила сам да те питам, ти се ниси оженио?“

„Не, мајко, нисам још, у ствари, можда ћу баш овде да се оженим.“

„Одлично, ја свима говорим да си ти мој најпаметнији син... због тога си се вратио?“

„Не, не могу то да кажем, у ствари, мајко вратио сам се да видим шта то могу да урадим, да тебе и оца видим из близине и да се уверим да добро живите, да се слажете и да сте добро расположени. Реци ми сад мајко, како је између вас? Слажете се? Како је отац?“

„Не мисли на то. Како каже она народна, крњави лонац тешко се разбије.“

Данас поподне, данас у осам сати увече!

Мајка се окрену лицем према вратима и рече: „Више не смишља изуме, сад се загрејао за нешто друго.“

Слушао сам веома пажљиво.

„Сад сваке недеље купује лоз. А постао је и песник и замишља да ...“

У тај час се отворише врата и отац уђе унутра, испод браде је држао велику торбу а у превоју лакта лубеницу. Лубеницу је откотрљао по поду – поздрављивао сам га и ми се загрлисмо.

„Оче, добро изгледаш.“ Слагао сам. „Баш изгледаш добро и здраво.“

„Стварно добро изгледам?“ Насмешио се испрекиданим дахом и крајичком ока погледао у мајку.

„Како си пронашао нашу малу чатрљу? Мислим, у поређењу са америчким зградама. Њихове су куће високе, зар не?“

„Нигде на свету нисам видео овако лепе баште“, рекао сам. Отац се задовољно насмешио. Требало је да их видиш пре месец дана, Мурате. Дамаска ружа израсла је висока као сунцокрет. Отишао је према излазу и лагано спустио лубеницу у рибњак да се расхлади.

Данас, данас у осам сати увече! Глас је сада био веома близу, јак и разговетан „Шта има ново данас? Шта кажу?“ упитао је.

Очево лице је синуло, мајка му упути прекоран поглед, па отац напоследку рече:

„Продају срећке, извлачење је у осам сати увече“ и кришом баци поглед на сат на радију.

Мајка је отишла у кухињу. Помислио сам да је то добра прилика да питам оца да ли је задовољан послом, да ли лепо проводи време код куће и да ли се слаже са мајком или не, али баш у том часу отац узе пепељару и јастуче, дође и седе поред мене па тихо и криомице рече:

„Хтео сам нешто да ти кажем, Мурате, надам се да се нећеш наљутити, хтео сам да ти кажем да знаш, знаш, за ове године колико си био напољу можда си заборавио, али у овој земљи људи гледају како човек изгледа и процењују. По оној познатој пословици: Памет им је у очима. Знаш, да си се угојио и избледео, да имаш леп подваљак и велик стомак ја ти не бих одузимао време да ти ово говорим. То значи да људи онда мисле да имаш пара и свуда те поштују, где год пошао. Али, на жалост, ти и ја смо мршави и црни. Овим речима хулим на Бога, да, Бог је хтео да ми будемо овакви, и не можемо ми да се бавимо његовим пословима. Али има нешто што можемо да урадимо.“

Примакну главу и лагано ми рече: „Купи лепо, ново одело и промени кравату, шта си то обукао? По речима песника: У мени је уморно срце, не знам ко је то ко ме је ућуткао, а налази се у немиру и уздаху! Можда ова песма нема много везе с темом, боље песме налазе се у Садијевом „Ђулистану“, а ја

сам их сада заборавио, није важно, хтео сам да ти кажем, заиста ме је срамота да кажем, али кравата оног берберина из Улице голе-анар много је лепша од твоје, ја увек када се шишам из близине посма-трам његову пробрану свилену кравату. Не лажем те, Мурате, и ципеле су му увек навиксане и сјајне. Мени лично није стало до тога да се лепо облачим, али, барем ми панталоне имају ивицу и сваки пут дајем да ми навиксају ципеле. „Лице му је било са-свим озбиљно. Очигледно, није био баш задовољан сином који се вратио из иностранства. Зашто су ми онда редовно говорили да се вратим? Шта је био разлог да помисле да сам другачији човек од оног што јесам. Враћам се, дебљи и блеђи него што сам био у младости, пре десет година. Једна ствар је била потпуно јасна – они су били разочарани изгле-дом особе која се вратила. Али ја се уопште нисам онерасположио. Само да се уверим да се међусоб-но слажу, да су мало срећнији од онога што сам пам-тио, друго шта ме није занимало.

Ставио је половину цигарете у муштиклу и ре-као: „То је било све што сам желео да ти кажем, Му-рате. Али ја нисам кратковиди, занесени старац, ти наравно ради све како хоћеш. По речима песника, ја сам ти пренео поруку.“

Тада је ушла мајка са великим бакарним послу-жавником притиснутим уз груди, рекавши:

„О чему сте то ћаскали?“

„Само сам говорио Мурату како би постао угла-ђен господин ако би навиксао ципеле.“

Мајка рече да у овом случају мисли исто што и отац. Донео сам лубеницу из ребњака.

После вечере мајка је отишла у кухињу да опере судове. Отац узео оловку и парче папира, укључио радио па рече: „Купио сам један лоз, ко зна, Мурате, можда ћеш ти вечерас да донесеш срећу и благослов у ову кућу.“

Осам сати, радио је откуцао осам пута а онда је после тога на тренутак настала тишина. Тада је спикер објавио да се директно из студија емитује церемонија извлачења. Отац је извадио своју срећку, прекренуо је на под собе и оставио поред кутије са цигаретама и рачуналке. Онда је забележио добитничке бројеве на парчету папира. Док је трајала церемонија извлачења, мајка је завршила судове па је ушла са малим послужавником пуним бораније и села и почела да чисти боранију. Приметио сам да испод ока посматра оца.

Када је отац записао све добитничке бројеве окренуо је свој тикет и упоредио те бројеве са добитничким бројевима. Почео је од главне награде па пошао даље. Његов прст би начас застао код сваког броја па би склизнуо на следећи број. Оловка која му је била у руци мало је задрхтала.

Мајка је узела у руке боранију и заборавила да је чисти. Мој поглед кружио је од оца до мајке и од мајке поново према њему.

Одједном, отац је бацио оловку у ваздух и викнуо: „Десет тумана! Освојили смо десет тумана!“

Напапет сам сместа израчунао: један долар и двадесет и пет центи. Мајка је сад била нагнута над послужавником и брзо је чистила боранију. Није желела да отац види осмех који се ширио на њеном лицу.

Изашао сам у двориште, спустила се ноћ. Хтео сам да размислим. Сео сам над ону дубоку клозетску јаму. Врата сам оставио отворена. На небу је сијао пун месечев диск а зрикази су зрикали. Неколико минута седео сам тамо наслонивши браду на длан руке. Хтео сам још да седим али помислио сам да ће се можда бринути где сам отишао. Опет сам се вратио у дневну собу. Отац је сада седео поред мајке и помагао јој да чисти боранију. Укључио сам лампицу на својој „Агфи“ и направио снимак. Обоје су се смешили. Поново сам журно изашао у двориште.

Црвена рибица је мировала у рибњаку. Ноћ је мирисала на петуније. Опет сам сео над рупу и помислио како ће бити лепа фотографија. Заједничко чишћење бораније у миру и задовољству!

Сутра ујутро, навиксаћу ципеле и купићу неколико рибица за рибњак, и набавићу авионску карту.

САДРЖАЈ

Од издавача	5
Масуд Фарзан: Авионска карта	9
Мохамед Хеџази: Биографија једног великог фило- зофа	19
Садик Хидајат: Хаџи Мурат	25
Насер Најер Мохамади: Јутро	32
Мохамад Калбаси: Као сенка, као вода	40
Абдолрахим Ахмади: Казаљка времена	55
Зовија Пирзад: Клупа прекопута	83
Хосрув Шахани: Људска комедија	88
Абдул Хусеин Нушин: Мирза Мохсен	96
Мохамад Халили: На прашњавој стрмини	106
Разија Теђар: Нарциси	112
Хамид Рахнама: Нед Али, надзорник градње путева .	129
Хосеинколи Мостаан: У праскозорје	140
Амир Парвиз Пујан: Преображај	152
Абулкасем Факири: Сећање на оне дане.....	170
Али Акбар Касмаји: Шећерна јабука	179
Насер Ирани: Сведочанство вере	192
Мохамед Али Еслами: Живот	201
Бозорг Алави: Оловни војник	208